

Chúng ta dễ dàng nhận ra một cỗ máy tính hâm hố mà một người đam mê máy tính thường có. Như là dây cáp nguồn hay thùng máy rất lớn, đèn LED trang trí thùng máy hấp dẫn, có màu sắc hòa hợp ở mọi thành phần và nhiều yếu tố bắt mắt khác.

Nhưng có thể chúng ta bị "ngoại hình" như vậy đánh lừa vì không biết được thực chất cái gì ở phía sau thùng máy ấy. Vì thông thường, sau khi lắp đặt xong phần cứng, người dùng thường lên mạng tải về và cài đặt nhiều phần mềm, chương trình, file nghe nhìn và đủ mọi thứ để dần dần tạo một "bãi rác" ngay trong máy tính. Chúng ta cũng ít khi để ý rằng một chương trình bị gỡ cài đặt lại góp thêm một ít rác với một vài "tàn tích" để lại.

Nếu bạn không cẩn trọng, máy tính của bạn dần dần sẽ đầy rác loại ấy. Hậu quả có thể là thiếu dung lượng lưu trữ buộc phải thêm hay thay ổ cứng mới. Cũng có thể máy chạy chậm tới mức bạn phải tốn nhiều công sức cài lại toàn bộ hệ thống, tinh chỉnh và thiết lập một số thứ. Tuy nhiên, nếu có kinh nghiệm dọn dẹp ổ cứng, bạn sẽ hành động khôn ngoan hơn để máy của mình hoạt động mượt mà trở lại.

Cài đặt mới

Luôn có một cảm dỗi đối với người dùng khi máy tính gặp chút trục trặc là cài đặt lại mới hoàn toàn, vất bỏ mọi thứ trước đây thay vì bỏ công tìm ra "cái nút nhỏ" khiến máy tính gặp vấn đề.

Nhưng rõ ràng, các chuyên gia máy tính không khuyến khích cách làm "hủy diệt" đó. Bởi vì có rất nhiều công cụ giúp bạn giải quyết vấn đề của máy tính. Nhưng nếu bạn vẫn khăng khăng muốn chọn giải pháp "sạch sẽ" này, chắc chắn là bạn sẽ muốn lưu lại hình ảnh, video và các tài liệu quan trọng. Bên cạnh đó, bạn cần chú ý đến vài chi tiết khác.

Đầu tiên là nếu bạn dùng một hệ thống có sẵn hệ điều hành bản quyền,

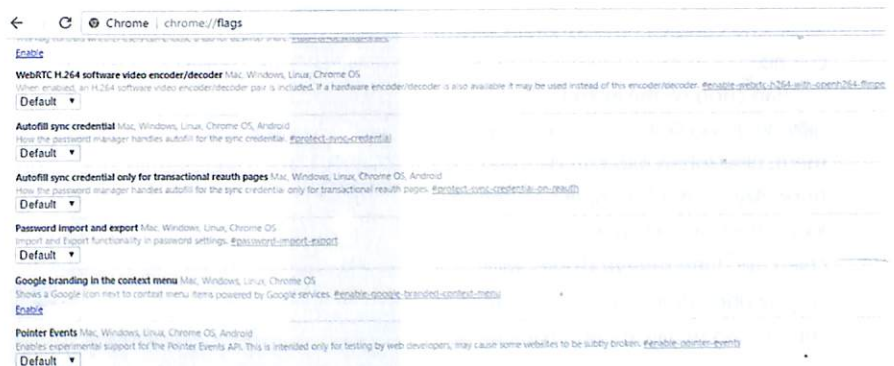

Dọn dẹp ổ cứng

hãy kiểm tra key của hệ điều hành trước, còn gọi là product key. Bạn cũng cần lưu lại product key của bất kỳ ứng dụng nào bạn mua trước đây để khi cài đặt lại không phải "ôm hàn" vì không kích hoạt được ứng dụng. May mắn là có nhiều công cụ miễn phí giúp bạn trích xuất các product key này (AWOL), một trong số đó là ứng dụng miễn phí Magical Jelly Bean KeyFinder (MJBK), rất nhẹ và dễ dùng. Nó sẽ trích xuất product key khoảng 300 phần mềm phổ biến, công với Windows. Còn không, Belarc Advisor cũng rất tốt, cho bạn nhiều thông tin hệ thống. Hãy thử hai ứng dụng miễn phí này trước khi

tim đến các giải pháp khác.

Và làm thế nào để lưu giữ được trạng thái của trình duyệt để sau khi cài đặt lại hệ thống, trình duyệt vẫn có trạng thái cũ? Nếu bạn sử dụng tài khoản đăng nhập của trình duyệt để lưu giữ các bookmark và các thông tin duyệt web khác, thì đó mới chỉ được một nửa nhờ vào khả năng đồng bộ lên đám mây của trình duyệt (tuy trình duyệt mà mức độ đồng bộ nhiều hay ít). Nhưng nếu bạn không muốn tinh năng đồng bộ của trình duyệt, mà muốn tự mình làm mọi thứ một cách chi tiết hơn, tỉ mỉ hơn thì vấn đề lại khác. Ví dụ, nếu bạn muốn giữ flag

Google Chrome có thể xuất các thông tin đăng nhập để bạn nhập vào hệ điều hành mới cài lại.

trong Chrome, bạn có thể tự mình xuất username và mật khẩu mà bạn đã lưu lại trong trình duyệt này. Mở Chrome, gõ vào `chrome://flags` nơi thành địa chỉ, nhấn ENTER, và cuộn xuống mục `Password Import and Export`. Chọn Enable và khởi động lại Chrome. Tiếp theo, bạn gõ `chrome://settings/passwords`, và nhấn ENTER. Chrome sẽ hiển thị các thông tin đăng nhập mà nó lưu trữ. Nhấn Export, gõ vào mật khẩu Windows và lưu lại file theo định dạng .CSV. Khi cài đặt lại xong máy mới, bạn kích hoạt flag export/import của Chrome, mở cửa sổ mật khẩu và nhấn Import để chuyển file CSV dữ liệu vào lại Chrome.

Google Chrome có thể xuất các thông tin đăng nhập để bạn nhập vào hệ điều hành mới cài lại.

Thu thập lại trình điều khiển thiết bị cũ trước khi cài mới lại Windows là một công việc quan trọng, phòng khi không tìm được chúng trên mạng và mặc định Windows không hỗ trợ. Có những tiện ích miễn phí rất tốt giúp bạn quản lý trình điều khiển để chuẩn bị cho lần cài đặt mới tiếp theo. Như công cụ SourceForge DriverBackup! quét toàn bộ hệ thống để lấy lại driver, sau đó đóng gói chúng lại. Sau khi bạn tải về và trích xuất thư mục ZIP của nó, mở chương trình và chọn chế độ Backup, xem lại driver và thiết bị. Bạn bỏ chọn những trình điều khiển nào mà mình không muốn, sau đó chọn Start Backup. Khởi chạy lại DriverBackup! sau khi đã cài đặt mới và chuyển sang chế độ Restore. Chỉ ra chương trình đến file backup mà bạn đã tạo, nhấn Restore và để cho công cụ này làm phần việc của nó.

Bạn cũng có thể kiểm tra lại các giấy phép và DRM trên bất kỳ phần mềm, nhạc/phim nào bạn đã mua trước đây. Ví dụ như Apple hạn chế số lượng thiết bị mà nó cấp phép để trình chiếu nội dung mua từ iTunes. Một số giấy phép phần mềm thương mại cũng tương tự vậy, thường hạn chế số lần cài đặt trên số lượng máy cụ thể nào đó. Bạn nên gõ quyền sử dụng

(de-authorize) bất kỳ chương trình nào có hạn chế như vậy trước khi cài đặt lại hệ thống.

Cài đặt lại hệ thống cũng có nghĩa là bạn loại bỏ được những file rác không mong muốn làm chậm hệ thống và tránh những vấn đề phát sinh khác, nhưng đây là quy trình mất nhiều thời gian, nhất là khi hệ thống cũ có nhiều game, ứng dụng hay các dữ liệu khác. Do đó, bạn cần cân nhắc cẩn trọng khi quyết định thực hiện giải pháp này.

Dùng công cụ dọn dẹp

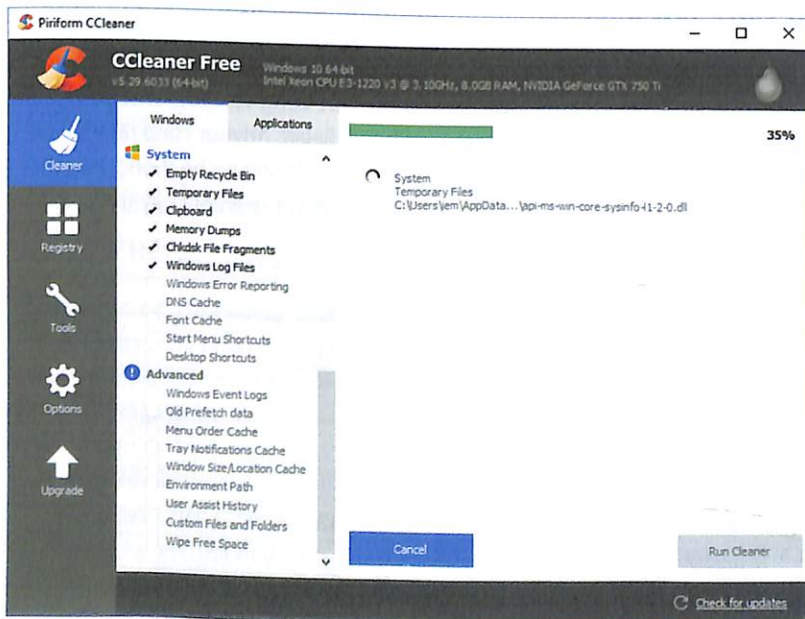
Hầu hết người dùng chuyên nghiệp thường dùng công cụ dọn dẹp hệ thống. Có một số chương trình dọn dẹp hệ thống rất tốt, như "Crap Cleaner" trước đây nay đổi tên thành CCleaner rất phổ biến, của Piriform (www.piriform.com/ccleaner), có tuổi đời trên 13 năm. Đây là công cụ giúp bạn tiết kiệm được nhiều thời gian và công sức để loại bỏ những file rác có trên hệ thống. Piriform cập nhật CCleaner mỗi tháng một lần nên đây rõ ràng là công cụ còn rất hiệu quả. Bản cơ phi (như bản Professional 24,99 USD) có thêm tính năng giám sát thời gian thực, nhưng bản

CCleaner miễn phí là quá đủ để bạn xử lý hết mọi công việc dọn dẹp.

Một khi khởi chạy CCleaner, chương trình sẽ giới thiệu ngay cho bạn mọi công cụ dọn dẹp dành cho Windows và cho các ứng dụng mà nó hỗ trợ trên hệ thống. Để dọn dẹp Windows, CCleaner hướng đến Edge và trình duyệt Internet Explorer, Windows Explorer và file hệ thống của Windows. Đối tượng ưu tiên của nó là những thứ như các file cache và file tạm của trình duyệt, các file dump bộ nhớ, file log và nhiều file rác của các chương trình khác.

Bạn cần quyết định xem CCleaner muốn quét và sửa những mục nào bằng cách chọn vào các mục mà nó liệt kê, sau đó chọn Analyze để phân tích dữ liệu. CCleaner sẽ chạy và hiển thị cho bạn một báo cáo chi tiết về file và bạn sẽ tiết kiệm được bao nhiêu dung lượng sau khi nó xoá file rác. Nhấn Run Cleaner để ứng dụng đảm đương công việc còn lại. Các chức năng dọn dẹp Registry tích hợp cũng hoạt động theo cùng cách như trên. CCleaner sẽ dọn dẹp những file dư thừa như DLL. Nhấn Scan for Issues, xem lại các mục Registry mà CCleaner đánh dấu xoá và nhấn Fix Selected Issues.

Ngoài khả năng dọn dẹp của CCleaner giúp PC của bạn gọn gàng

CCleaner của Piriform có thể làm được nhiều hơn là việc dọn dẹp file rác.

hơn, công cụ này còn nhiều khả năng khác. Ở tab Tools, bạn có thể gỡ cài đặt chương trình, vô hiệu hóa plugin trình duyệt và tạo điểm hồi phục hệ thống. Drive Wiper cũng là cách dễ dàng giúp bạn xóa dữ liệu mà không để lại dấu vết trên toàn bộ ổ cứng. Cũng vì thế bạn cần cân nhắc cân trọng trước khi quyết định chọn dùng Drive Wiper để không phải hối hận vì không thể phục hồi được file đã bị xóa.

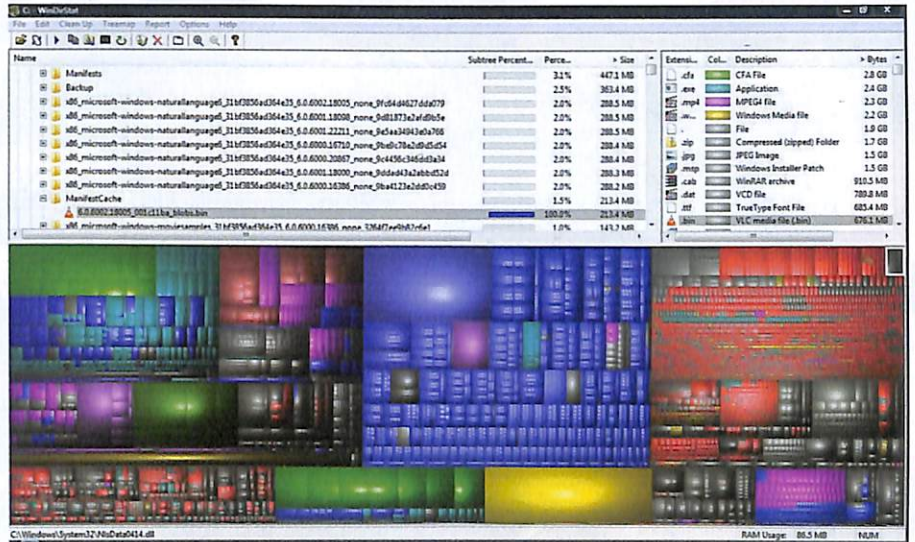
Điểm sáng khác của CCleaner là không cho một số chương trình tự động khởi chạy khi bạn bật máy tính. Sau khi nhấn vào Tools Tile, chấn vào Startup và vô hiệu hóa hay xóa bất kỳ mục nào mà bạn nghi ngờ là đang kéo chậm hệ thống. Loại bỏ những chương trình tự khởi chạy có thể giúp hệ thống bạn cải thiện hiệu suất rất nhiều.

Ngoài ra, CCleaner còn có khả năng tìm những file trùng lặp trên hệ thống. Ví dụ, trong Windows 10, bạn có thể truy xuất danh sách ứng dụng khởi chạy của hệ thống trong Task Manager. Nhưng CCleaner gom mọi chức năng này và đưa chúng vào một giao diện trực quan hơn và dễ quản lý hơn. Đối với người dùng thành thục, CCleaner còn có giao diện dòng lệnh để có được nhiều tính năng cao cấp hơn.

Tìm và xóa

Có thể trên hệ thống, có những file có dung lượng lớn đang ngốn ổ cứng mà những file này không mấy quan trọng, như những file video độ nét cao mà bạn đã xem rồi nhưng nằm đâu đó mà bạn không biết được. Để tiết kiệm tài nguyên lưu trữ, có một công cụ miễn phí giúp bạn phát hiện và xử lý những file này một cách gọn gàng.

WinDirStat (windirstat.net) là phần mềm nguồn mở, do Bernhard Seifert và Oliver Schneider phát triển, nhưng đã ngưng cập nhật cả một thập kỷ nay. Nhưng nó vẫn còn là công cụ tuyệt vời để quản lý file thừa của hệ thống bởi vì nó có thiết kế đơn giản, ít chiếm bộ nhớ và hiển thị chính xác thông tin mà bạn đang tìm.

WinDirStat hiển thị file nào đang chiếm dung lượng lớn của ổ cứng để bạn xử lý chúng.

Sau khi tải về, cài đặt và chạy, WinDirStat lập tức hiển thị một hộp thoại liệt kê danh sách ổ cứng trên hệ thống. Chọn ổ cứng mà bạn muốn quét và nhấn OK. Công cụ này không có ưu thế về tốc độ nhưng kết quả mà nó liệt kê lại rất giá trị. Một khi WinDirStat hoàn tất quá trình phân tích ổ cứng, nó sẽ hiển thị mọi file theo dạng lưới, với kích thước file tương trưng cho kích thước của từng khối chữ nhật.

Bạn bắt đầu với khung bên dưới của ứng dụng. Khối chữ nhật nào có kích thước lớn nhất là những file có dung lượng lớn nhất. Khi chọn vào khối nào, WinDirStat tự động định vị và chọn đúng file liên quan ở khung trên bên trái. Nhấn chuột phải vào file đó để hiển thị menu phụ để bạn có thể "xử lý" file ấy, như xóa thẳng chúng, hay chỉ bỏ vào Recycle Bin. Hoặc nếu bạn muốn xem xét kỹ file hơn, bạn có thể mở chúng trong Explorer.

WinDirStat là công cụ tuyệt vời bởi vì nó chuyên thiết kế để tìm file dung lượng lớn bị thất lạc đầu đò. Trong vài trường hợp, WinDirStat có thể định vị một loạt file nhỏ mà bạn muốn bỏ. Công cụ này có thể gom file lại theo định dạng rồi sắp xếp chúng lại theo dung lượng. Khi bạn nhấn vào một trong những định dạng file, WinDirStat tô đậm mỗi file theo định dạng được chọn. Như các file DLL ở đầu danh

sách, có lẽ bạn không muốn đụng đến những file này. Tuy nhiên, nếu những file cụ thể nào đó như JPEG, nằm rải rác ở vài thư mục khác nhau, WinDirStat hiển thị chúng ở thư mục nào. Xóa chúng nếu bạn thích.

Xóa file trực tiếp

Đến đây, ổ cứng của bạn có thể tạm gọn gàng vì những file rác dung lượng lớn đã được xử lý hợp lý nhờ những công cụ nêu trên.

Đối với những file thông thường, bạn có thể chỉnh cho Windows không hiển thị hộp thoại nhắc bạn bỏ file vào Recycle Bin. Bạn mở hộp thoại Properties của Recycle Bin và bỏ chọn hộp Display Delete Confirmation Dialog. Còn nếu bạn muốn xóa file trực tiếp mà không cần đến Recycle Bin, nhấn vào nút chọn "Don't Move Files to Recycle Bin. Remove Files Immediately When Deleted."

Ngoài ra, bạn có thể đi xa hơn nữa. Với Eraser (eraser.heidi.ie), file bạn xóa không còn tồn tại xiêu nào trên ổ cứng. Vì Eraser sử dụng phương pháp xóa dữ liệu DoD 5220.22-M, Gutmann. Bằng cách kích hoạt công cụ mở rộng này trong Windows Explorer, bạn có thể thêm Eraser vào menu ngữ cảnh của Explorer, giúp xóa file trực tiếp dễ dàng hơn. ●

ĐÓNG ANH